VICTOR CIRIMPEI

Institutul de Filologie
(Chişinău)

RELAȚII DINTRE POPOARE ÎN FOLCLORUL COMIC ROMÂNESC

Abstract

Evidence of relations between peoples can be noticed in different species of popular comic Romanian narrative (story, anecdote, joke, etc.). Throughout their history for centuries, the Romanians, occasionally living with people of different ethnicities, particularly (in order of diachronic presence) with the Jews, the Gypsies, the Bulgarians, Serbs, Turks, Greeks, Saxons (a Germanic tribe), the Hungarians, the Germans, the Székely (Magyarized Turks), the Russians, the Swabians or Suebs (another Germanic tribe), made up many funny stories of their cohabitation, stories told from mouth to mouth.

The goals of comic treatment of relations between the Romanians and representatives of other nations include, among others the divine seal on the specifics of each nation, the effect of work, paying of work and rewarding of food, people's hospitality, different reactions of husbands who found out that the Turks had stolen their wives, covering up when people didn't know a foreign language, miming military bravery in front of the enemy, the result of a German soldier's ambition, the way to delay the return of a money debt, methods of deceiving people, the passion of drinking, units for measuring the length of stay of the Jews in the Romanian area.

Keywords: anecdote, Bulgarians, divine, Jews, joke, Greeks, Germans, specific features, Romanians, Russians, Saxons, seal, Swabians or Suebs, Turks, Gypsies, Hungarians.

Notă preventivă: Respectăm normele ortografice ale limbii române conform convingerii unor lingvişti de talie mondială, dar şi a noastră, cu *Argumente anti „î" din „a" şi „sunt"*, publicată în RLŞL (Chişinău), 2009, nr. 1-2, p. 46-52.

Pentru examinarea relațiilor dintre diferite popoare (în special, caracterul etic-sociocultural al acestor legături), aşa cum se prezintă ele în folclorul comic românesc, am apelat la texte autentice, de arhivă şi din cărți, concentrîndu-ne atenția asupra *obiectivelor tratamentului comic* al unor asemenea contacte (în număr de 12, ilustrate cu cîte una sau cîteva creații). Aşadar:

BDD-A6825 © 2012 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:41 UTC)

1. *Sigiliul divin asupra specificului fiecărui neam*

Un turc, un moldovean şi un ţigan s-au dus împreună la Dumnezeu ca să ceară învestire cu anumită virtute a neamului fiecăruia dintre ei. Bun cu toată lumea, Dumnezeu le-a oferit virtuţile pe care ei singuri le-au rostit prin cuvintele cerinţei: 1) turcul să aibă parte de *bine*, căci a zis „vreau bine, Doamne"; 2) moldoveanul, surprins de covîrşitoarea învestire a turcului, ripostează laconic şi plîngăreţ cu „dar eu?", tot atunci Dumnezeu, egalînd conjuncţia „dar" cu substantivul „dar", îi oferă ca virtute să fie om cu *dar*, adică *darnic*; 3) şi mai contrariat este ţiganul, care, văzînd că *binele* şi *darul* nu-i mai sînt accesibile, se revoltă întrebînd retoric: Ce rîs şi ocară mai este?... − Apoi „de rîs şi de ocară să fii!", binecuvîntează Dumnezeu (1, f. 179).

2. *Preţuirea lui Isus Hristos de către oamenii diferitor popoare*

În timp ce Isus Hristos ajunsese răstignit, în ţara evreilor, acolo au venit „sîrbul, ungurul, neamţul, românul şi ţiganul, ca să-l [înmormînteze] pe răstignit. Dar evreii nu voiră să le deie trupul" de pe cruce. Fiecăruia dintre cei cu grija înmormîntării lui Hristos îi apare cîte o idee: sîrbul propune să obţină prin luptă corpul răstignitului, ungurul − de acord numai în cazul că Hristos ar fi din viţă de nobili, neamţul e împotriva căutării originii lui Hristos, românul consideră discuţia ca inoportună. „Lăsaţi pînă seara, zice el, că-l fur cu cruce cu tot", iar ţiganul atunci le declară că el deja l-a furat (4, p. 536).

3. *Plăsmuirile minciunoase*

„S-au întîlnit un grec, un rus şi un român. Grecul începe să se laude: − La noi, în Grecia, într-un oraş, este o biserică aşa de mare, încît preotul trebuie să umble un an cu cadelniţa pe la icoane. [...] − Asta nu-i nimic! − răspunde rusul. La noi, la Moscova, [...] o biserică [...] are un clopot [...−] cînd îl tragi la Paşti, sunetul lui s-aude pînă la Crăciun. − În sat la noi, zise românul, avem un dascăl care cîntă aşa de straşnic, încît sfarîmă geamurile la fiecare liturghie. De aceea 25 de geamgii stau toată vremea să puie geamuri la biserică" (4, p. 204-205).

4. *Unităţile de măsurare a vechimii de aflare a evreilor în mediu românesc*

Evreul Iţic îi spune evreului Şloim:

− Eu am lucrat foarte mult pîn-am reuşit să am casele mele în oraş, dar am venit aici (între români), aş zice, desculţ.

− Asta nu-i mare ispravă că ai venit desculţ; eu am venit în pielea goală, zice Şloim.

− Nu mai spune prostii, „în pielea goală" nu se poate.

− Ba se poate, că eu... m-am născut în acest oraş (2, p. 174).

5. *Reacţiile diferite ale soţilor faţă de turcii, care le răpeau, pentru harem, femeile*

În timp ce bărbaţii unui sat românesc erau la lucru în cîmp, „au dat năvală turcii şi le-au furat femeile" (era o practică ştiută, întîmplată şi altor sate). Reveniţi acasă, bărbaţii se jeluiau pe la porţi de necazul ce-i cuprinsese; unul însă „răcnea de se desfăcea!

BDD-A6825 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:41 UTC)

− La ce mai răcneşti, bre, degeaba aşa de tare? − îi zice vecinu-său.” − Pentrucă pe „a mea n-au luat-o, zice. − S-a ascuns şi n-au găsit-o!” (2, p. 156).

6. *Necunoaşterea limbii acelora, de care depinzi politic*

După o aflare „de cîteva zile” a românului Păcală „în ţara turcilor”, un bun cunoscut îl întreabă, dacă a „învăţat ceva turceşte”; acela răspunde că a „deprins toate cuvintele”, dar, luat mai la concret: cum zic turcii la *oaie*, *ou*, *pîine*, Păcală auzise doar de *pîne*, care-i *ekmék.* [...− Da] „*pîne rece?*” Păcală nu ştie însă ca în cazul altor turcisme, îşi maschează necunoaşterea cu dovezi şirete-glumeţe; vizavi de „pîne rece” − la turci pîinea „nu are cînd se mai răci − ei, de-ndată, cum o coc, o înghit, caldă, pe loc” (2, p. 64).

7. *Felul de restituire cît mai tărăgănată a unei datorii băneşti*

Un turc împrumutase ceva parale unui român şi în fiecare zi îşi cerea banii, românul zicîndu-i de fiecare dată că încă nu are de unde-i da. Într-o zi femeia românului, supărîndu-se de insistenţa turcului, îi spune aceluia că bărbatul ei va sădi cîţiva nucari şi-i va restitui paralele cînd va vinde nuci de pe acei nucari. Gata, l-a lămurit pe turc, nu-i mai deranja, dar nemulţumit era bărbatul − doar „în vreo douăzeci-treizeci de ani” nucii or fi de roadă „şi atunci iar ai să vezi pe turc” la poartă, cerîndu-şi parálele (4, p. 230-231).

8. *Servirea musafirului*

După ce un sas a fost ospătat bine de multe ori în casa unui român, se abătu o dată şi românul pe la gospodăria sasului. Vede că acela nu se grăbeşte să dea ceva de mîncat, dar nici el nu se mişcă de pe scaun, şede locului. N-are sasul ce face − aduce un caş, îl pune pe masă; românul taie caşul în patru şi ia o bucată. Sasul zice că e tare scump caşul, românul, desprinzînd al doilea pătrar − că e foarte bun; dar e greu pentru stomac, adaugă sasul; nici pe dracul n-o să-i fie, crede oaspetele şi desprinde al treilea pătrar. Dar caşul acesta e din lapte de iapă, mai zice sasul, „şi ţi-a face rău”. Dacă-i aşa, bucata ce-a mai rămas am să i-o duc soţiei, zice românul, se scoală, i-a pătrarul rămas şi pleacă acasă (4, p. 323).

9. *Şiretlic „naţional” de eschivare de la plata unui serviciu*

Obosiţi de mersul pe jos, trei români şi un neamţ întreabă de un căruţaş român: cu ce preţ i-ar duce pînă „în satul vecin”. − Cîte un franc [leu] de român [om], li se răspunde. Ajunşi cu căruţa în acel sat, cei patru dau căruţaşului numai trei lei, cîte unul de român, al patrulea călător nefiind român, ci neamţ (4, p. 248-249).

10. *Procedee de înşelare a omului*

Un om (român), dorindu-şi straie de postav, se duce cu stofa pregătită la un croitor. Acela, evreu, îi zice că e puţin material pentru un costum. Omul se duce la alt croitor, tot evreu, care în două-trei zile îi coase costumul. Omul se bucură, chiar dacă observă că fecioraşul croitorului are pantaloni noi-nouţi, cu siguranţă, din postavul său. Ca să dea de înţeles că pricepe de unde-i materialul pantalonilor aceluia, omul o ia pe departe, povestindu-i croitorului ce i s-a întîmplat unde încercase de prima dată cusutul costumului.

BDD-A6825 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:41 UTC)

− Ei, acela-i un mare hoţ, zice croitorul; din postavul dumitale el a vrut să coase pantaloni şi celor *trei* copii ai săi (4, p. 239-240).

Cu destul postav pentru o manta, un turc se duce la un croitor sîrb din Moldova. Furîndu-i din postav, acela îi face mantaua prea strîmtă. „Stric-o, zice turcul, şi fă-mi o pereche de şalvari". Sîrbul însă fură şi din materialul pentru şalvari, făcîndu-i prea strîmţi. Decît aşa pantaloni, zice turcul, mai bine mi-ai face „o pungă bună". Cu toate că a mai furat şi din stofa menită pentru pungă, sîrbul face punga prea mare. Turcul, înţelegînd că din materialul pungii se pot coase o pereche de şalvari, fie şi mai strîmtuţi, zice sîrbului s-o prefacă totuşi în şalvari (4, p. 240-241).

Alt fel de înşelare a unui turc, venit la români ca să cumpere unt: După ce ia de la turc trei sute de lei arvună, românul, şiret folosindu-se de nepriceperea turcului în toponimica şi onomastica românilor, îi spune un fel de adresă, la care acela să vină după unt − comuna *Văgăuna*, plasa *Leasa*, la cel cu numele *Dac-ar-fi* (4, p. 541).

De nepriceperea unui sas la deosebirea porcilor graşi de cei slabi după forma cozii (coada cîrlig la gras, dreaptă − la slab) se foloseşte un român viclean, care îi spune sasului că porcii, pe care i-au furat împreună, el i-a însemnat − a sucit cozile alor săi, iar pe ai sasului i-a lăsat cu cozile drepte (4, p. 234-2235).

11. *Viciul hoţiei*

Deprins cu hoinăritul din loc în loc şi cu practicarea hoţiei, un ţigan este prins, ca tîlhar, în Moldova de sus, la Hotin (furase de la oameni gospodari nişte fiare de plug şi un val de pînză); este pedepsit cu o bătaie. De la Hotin tîlharul se deplasează la Soroca, unde fură alte fiare de plug şi alt vălătuc de pînză (erau lucruri pe care le putea vinde uşor). Din nou e prins şi bătut, cu mai multă asprime. Cu toate acestea, ţiganul îi spune cumătrului său, român, că oricum el nu se lasă de hoţie, ci chiar acum, zice, se duce să mai fure ceva (4, p. 615-616).

Un soldat român (cătană) avea ordin să slujească la un şvab. Acela ţinea în cămară bucăţi mari de slănină, picioare, capete şi alte bunuri, desprinse de la porcii tăiaţi pentru vînzare. Ca să nu trezească apetitul tîlharilor, şvabul, în discuţii cu lumea, obişnuia să nu zică pe nume acestor bunuri, ci cumva altfel: slăninii − *Dumnezeu*, iar celorlalte − *sfinţi*. Primind ordin de plecare în altă locaţie, soldatul, cu vreo doi camarazi, pe timp de noapte, furá din cămară toată slănina, dimineaţa zicînd şvabului o „nevinovată" vorbă de adio: − Rămîi, jupîne, cu sfinţii, că eu mă mut cu Dumnezeu în altă parte (4, p. 633-634).

Un spúrcat de român áflă că un sas duce la tîrg, să vîndă, cogeamite bucată de slănină. Cu grijă, ca sasul să nu-l observe, românul taie o porţiune din acea slănină, o pune în traista sa şi aleargă spre tîrg, să fie înainte de sosirea sasului. Cînd acela vine şi îşi aşează slănina pentru vînzare, românul începe a striga în gura mare că sasul i-a furat slănina, că el are şi dovadă − o porţiune rămasă din aceeaşi slănină. Jandarmii ascultă lămuririle celor doi şi fac dreptate românului, îi dau toată acea cogeamite bucată de slănină străină, iar pe sas îl mai şi închid ca infractor (4, p. 562).

12. *Înainte de război, la război şi după terminarea luptelor*

Îmbrăcat şi încălţat milităreşte, un soldat neamţ, „cu puşca pe umăr", geanta

BDD-A6825 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:41 UTC)

şi plosca la spate, „şi cu mulţime de cîini după dînsul”, se ducea la o bătălie cu turcii. Un român îl întreabă, ce are în ploscă. − Vin „de 9 ani, de care beau domnii şi împăraţii. − Dar în geantă? − Pîine albă de care [mănîncă împăratul]. − Dar cu cîinii ce să faci? − Eu [am să-i] tai pe turci şi cîinii [îi vor mînca]”... S-a întîmplat ca românul să-l întîlnească pe neamţ cînd acela se-ntorcea „de la bătălie, cu picioarele goale, şchiop, lihnit de foame [...]. − Dar în ploscă ce ai?” − iar întreabă românul. − Apă de care beau broaştele. − Dar în geantă? − Mămăligă. − Dar cu cîinii ce-ai făcut? − I-am tăiat şi i-am mîncat (4, p. 188-189).

„La război, un oştean [român ...], pomenindu-se faţă-n faţă cu un turc, a închis ochii strîns-strîns şi tot da cu sabia, tare şi repede, în toate părţile, fără a-l atinge pe duşman. Spre norocul fricosului, i-a venit în ajutor un tovarăş de lupte, care l-a învins pe turc. [...] − De ce te luptai, bre, cu ochii închişi? − Pentru că nu-mi place să văd bucăţi de turc zburînd în toate părţile!” (3, p. 34).

* * *

Observăm că din o selecţie de 18 povestiri comice ale folclorului românesc, mai frecvent consemnate au fost − în opt creaţii − relaţiile *socioculturale* dintre turci şi români, mai puţin sesizate − de cîte trei ori − acelaşi gen de relaţii ale românilor cu evreii, ţiganii, sîrbii şi nemţii; sporadic fixate − cu cîte o naraţiune − prezentîndu-se legăturile românilor cu grecii, ungurii, saşii, şvabii, ruşii.

Preponderenţa contactelor turco-române, oglindite în folclor, poate fi dovada unei vechi convieţuiri istorice, de prin Evul Mediu Timpuriu; şi, dimpotrivă, cu cît contactele interetnice numără veacuri mai puţine, reflectarea lor folclorică nu este una densă în subiecte.

Remarcabil e şi faptul că folclorul comic al unui popor (oricare ar fi acesta) dispune de propria grilă de evaluare etică a relaţiei socioculturale a etniei sale cu alte etnii.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. Cirimpei, Victor. Mapa *Manuscrise de proză populară în Arhiva AŞM* (Cabinetul „Arhiva de folclor”, Institutul de Filologie al AŞM).

2. *Pătăranii folclorice ale românilor sovietici din Basarabia, stînga Nistrului, nordul Bucovinei, nordul Transilvaniei, Caucazul de vest*, Studiu introductiv, selectarea şi îngrijirea ştiinţifică a textelor: Victor Cirimpei, Chişinău, ÎSFE-P, 2008.

3. *Pozne cu alde Păcală. Povestiri şi dialoguri din folclorul comic românesc*, Selecţie, îngrijire folcloristică, prefaţă, note asupra ediţiei, bibliografie, comentarii şi vocabular: Victor Cirimpei, Chişinău, Grafema Libris, 2007.

4. *Snoava populară românească*, *IV*, Ediţie critică de Sabina-Cornelia Stroescu, Bucureşti, Minerva, 1989.

BDD-A6825 © 2012 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:37:41 UTC)